

מסע מפרך - על הרפסודות בדרך לאורות

וכך, מתחת לארובות השמים שנפתחו, ובגשם זלעפות, נשרכה השוירה כמצורעים המשירים אברים בלכתם. עם כל צעה נוסף נמלאו הנעלים בבוץ דביק וכבדו יותר ויותר על הרגלים. בצידי הדרך הופיעו כפריות, עם דליי מרק חם בידיהן, אותו חילקו בספלים, תמורת שמלה או בגד אחר. אנשים החלו לרוץ לקראתן, להוציא את מיטב הבגדים, ולהחליפם תמורת ספל המרק, שמראהו היה כמים דלוחים עם כמה קוביות תפוחי-אדמה שצפים בתוכם. אך האדים שעלו מהדליים, גירו את התיאבון.

כך המשכנו לצעוד במשך כל היום, ולקראת ערב, כשהעייפות החלה לתת אותותיה, החל גם מוזיו הקטן להשלים עם הגזירה. הפסיק להתלונן, ובצימאון גמע מספל המים שהדוד השיג עבורו. גם סבא שכו את תלונותיו והחל לדרכן ולהריץ אותנו כמנהיג קרבי; "לא להישאר מאחור! כל עוד נושמים אנחנו עוד לא אבדה תקוותנו!" כל הדרך הוא שמר על רוח זו ועודד את כולנו. אחרי צעדה של קילומטרים בלי קץ, כשהרגלים החלו כושלות מעייפות והלילה החל לרדת, היגענו אל גדות הדניסטר. מראה המים האפורים והגועשים הפחיד עד אימה, וכאשר השוירה נעצרה, הופיעו כמה רפסודות מאורות בפנסים בודדים, ועצרו מולנו.

מה נוראה היתה העליה על הרפסודות ההן! אנשים נדחפו זה אחר זה, אל תוך המים הרדודים, שהגיעו עד מעלה לברכיים, וכך, כשאנשים מוסיפים לדחוק ולהידחק הגענו אל הרפסודה. רטובים עד לשד עצמותינו טיפסנו ועלינו עליה. הצפיפות גברה ואנשים החלו לפחד פן יטביעונו. כשהרפסודה זוה ממקומה, והחלה להיטלטל על-פני המים הגועשים, פתח אחד הגברים בצווחה: "בילה, בילה שלי! בילה שלי נפלה עם התינוק אל תוך המים!" אך צעקותיו נבלעו בשאון המים הגועשים ביחד עם אשתו וילדו. כבר אז שמעתי על 'התופת' של דנטה, אך לא הספקתי לקרוא את היצירה. בלבי חשבתי שהיצירה מזוייפת, שכן לעולם לא יתחרה דמיון אנוש באכזריות שבמציאות.

כשהגעתי עד לבתים הראשונים תרתי בעיני אחרי אור נוצץ באיזה חלון. אך הבתים היו חשוכים. וכשהתקרבתי לבתים יותר, גיליתי שהם פרוצים, ללא חלונות וללא דלתות, כמו במרקולשט. אך כאן היו הבתים גבוהים, בנויים לבנים אדומות, ולהם חלונות גבוהים. באין מפריע, כשהחושך הולך ומתעבה, הסתובבתי בין הבתים, שהיו ריקים מכל נפש חיה. נכנסתי לאחד הבתים, דוקומתי, והתחלתי להסתובב בין חדריו הרבים והגדולים והריקים. לא מצאתי דבר ושוב ירדתי לקומה התחתונה במדרגות עץ שחרקו למדרך רגלי ופניתי לחדר הראשון שניקרה בדרכי. דלת שעוד היתה על ציריה, היתה פתוחה. בפנים החדר היה חושך מוחלט. אני מיששתי את דרכי על גבי רצפת העץ שאף היא חרקה. נתקלתי במשהו שנראה לי כמזרון מיששתי לאורכו ולרוחבו באצבעותי ונוכחתי. שאכן לא טעיתי: היה זה מזרון קרוע, שממנו הזדקרו קפיצים. בחשיכה פשטתי את מעילי הרטוב, ופרשתי אותו על משקוף שבפתח חלון אותו מצאתי לפי משב הרוח שפרץ דרכו. הוצאתי גם את בגדי ונעלי הרטובים מתוך המגבת, אותם פרשתי ליד המזרון. אחר-כך התכרבלתי באחד הסנודרים שהוצאתי מהתרמיל, ושכבתי על גבי המזרון. מיד נעצמו עיני, כשתלאות היום מבלבלות את חלומותי.

התעוררתי לאור השמש שבקעה משני החלונות הפרוצים שהיו בחדר. מעילי התלוי התנופף לנגד עיני והזכיר לי בכל אימתם את מאורעות יום אתמול: אחרי כן החל להציק לי הרעב, קמתי ממקום רבצי וניגשתי לחלון. דבר לא נשתנה גם לאור היום. הכל נראה עוזב ושומם ואף נפש חיה לא היתה מסביב. אספתי את בגדי, רטובים כפי שהיו, רק מעילי התיבש קימעה. לבשתי, ועם התרמיל על גבי יצאתי אל הרחוב הצר והשומם.

עוד זמן-מה עמדתי ברחוב והתבוננתי מסביבי, מבלי לדעת לאן לפנות. התחלתי ללכת וללכת בין הרחובות, מבלי שאיש ייקרה בדרכי. איזה רובינזון קרוזו משונה אני, באי-משונה! אלא שלי ארב מלאך המוות מכל פינה! אלוהים כמה פנים וכמה עיניים למלאך שחור זה? געגועים לאמא, לכל יקירי אותם עזבתי ביום אתמול, אך הפחד מפני פרצופיו המרובים של מלאך המוות המלווים אותי ברחובות אלה השכיחו מלבי גם את הגעגועים.

פתאום ראיתי מרחוק שתי דמויות של נשים הולכות ומתקרבות. האמנם? אני לא טועה? ושמה אני תועה במדבר ופטה מורגנה אני רואה? תעתועי דמיון? אך לא. הרי אני רואה בבירור, שאלו הן נשים. ומטבע נשים לא להרע; אזרתי עוז ופסעתי לקראתן. מקרוב זיהיתי בהן שתי כפריות, על־פי לבושן. בירכתי אותן ב"בוקר טוב" בשפה הרומנית. הן נסוגו אחורנית, אחר־כך מדדוני מכף רגל ועד ראש, נרגעו כנראה והחלו לדבר אלי באוקראינית, שלא הבנתי, אך צליל הלשון היה מוכר לי. בשפת הידים הסבירו לי שאין בסביבה אנשים. הן הצביעו על בית הרחק מאתנו, ובתנועות ידים ציירו רובים: "פוף, פוף"; חשבתי שאני מבינה אותן, שהן מזהירות אותי מחיילים הנמצאים בבית ההוא.

אחת מהן הוציאה מהתרמיל שבידה חצי כיכר לחם והושיטה אותו לעברי. הודיתי לה בשפת אילמים אלפי תודות ובו במקום השבתי בו את נפשי. הן פנו לדרכן ואני פניתי לעבר השדה, אותו חציתי אמש, בתקווה למצוא שוב את משפחתי. ליד דרך המלך הבוצית, ראיתי שיירה של יהודים, וחיילים חמושים רכובים לצידם. הם הלכו והתקדו בו אלי. כשהשיירה עברה לידי הצטרפתי אליה בדרכה צפונה.

מצאתי בין אנשי השיירה משפחה מהעיר סוצ'אבה, שהכירו את אמי, ואתם עשיתי את הדרך שלושה ימים נוספים. בלילות חנינו בשדה הפתוח. בלילה השלישי או הרביעי הגענו לאחת האורוות שהיו בסביבה. ליד העיר קרישופול. התחלתי להסתובב בין האנשים וצעקתי נואשות, "מאמא, פריצי, פריצי! מאמא!" – כשלפתע שמעתי קולה הצועק – הניחר של אמי: "אניקה, אניקה שלי!"

גם הן יצאו, כמוני, לחפש אותי בין האנשים הרבים בקריאוח נואשות. מאושרת נפלתי בבכי אל תוך זרועות אמי הבוכה גם היא "לעולם, לעולם לא אעזוב אתכם עוד!"

אמא לחצה אותי אליה, לא יכלה להיפרד ממני ושוב ושוב מילמלה "אלוהים, אלוהים שלי, מודה אני לך, ששמרת לי את אוצרי!" וכאינו מאמינה למראה עיניה: "היכן היית ילדה שלי?" ומבלי לצפון לתשובה: "אלוהים, אלוהים! שמור נא לי אותן, כי אין לי בלתן!" ג. פריצי נצמדה אלי ומיאנה לזוז ממני: "היכן היית, אניקה?" וחו חלילה. ולא איפשרו לי לספר להן היכן הייתי. ונזכרתי בבדו מאוצר הבדיחות היהודיות של סבא: "מתי שמח יהודי? – כשהוא מאו ומוצא." ואנחנו איבדנו ומצאנו זו את זו. ושמחות אנחנו. מאושרו היום המאושר ביותר בחיי. לא. אני לא מגזימה.

היא גם סיפרה לי שהם היו בטוחים, שאני נהרגתי, ורק כעבור יום נוסף של הליכה הגיעתם השמועה, שההרוגים היו שלושה גברים, ואז החלו לקוות למצוא אותי בחיים. אמא נרגעה קצת. הבדיחה של סבא על היהודי השמח על שמצא את האבידה אפילו הצחיקה אותה: "היכן היית באמת, אניקה?" סיפרתי על העיר, שמפי שתי האוקראיניות נודע לי ששמה ימפול. וסיפרתי על התלאות שעברו עלי.

עם שחר יצאו שוב האנשים מהאורווה ומפינות שונות מסביב לה, שם בילו את הלילה והמסע החל צפונה. הדוד איזיו, שעמד בקושי על רגליו, הקים את הדודה רוזה על רגליה, כך את שתי ידיה הרפות סביב צווארו וידיו שלו סביב מתניה. אמא עוד העמיסה על גבו את התרמיל, וכך יצאו שניהם לדרך.

אני עם תרמיל על הגב ומוזיו בזרועותי, הלכתי אחריהם. סבא שנתמך באמא ופריצי – מאחורינו. כשהיגענו לדרך המלך הבוצית, שוב קיבלו את פנינו האיכרות עם דליי המרק החם וההתנפלות עליהן החלה. אנשים חדלו לעמוד על המקח והוציאו מהתרמילים ומהצרורות מכל הבא ליד. גם בעד ספל מים שילמו בשמלה, מכנסיים או בגד אחר. אמי הצליחה להשיג כמה ספלי מרק, אותם שפכה לתוך סיר שהיה תלוי על תרמילה, ומחצית כיכר הלחם שהשיגה בצעה בידיה וחילקה בינינו תוך כדי הליכה. דודי ניסה להאכיל את הדודה מתוך סיר המרק החם: "אכלי רוזה! שלי. פתחי את הפה." הוא קירב את הסיר אל שפתי, אך היא מיאנה לאכול וביקשה מים בלבד. כשהכרתה שבה אליה, טענה שאש מפעפעת בתוכה.

כעבור יומיים נוספים של הליכה שוב היגענו לאיזו אורווה, בה נערכנו לחניית לילה. בלילה הזה נפטרה הדודה רוזה. באותו יום כבר לא היה בכוחה לשרך את רגליה אחרי הדוד, והוא נשא אותה על גבו כשהוא כמעט קורס תחת משאו; עוד אנשים החלו לקרוס פה ושם תחתם ונשרו מהשיירה. היו אלה לרוב ישישים, שכוחם לא עמד להם לקום ממנוחת הלילה. אלה נורו בידי החיילים וגופותיהם נשארו שרועות ליד האורווה ובציד הדרך. אחר הצהריים של אותו יום התחלנו לרדת שלג סמיך מעל לראשיהם החשופים של המגורשים. הכפון הקפיא את הדם, שבלאו הכי זרם באיטיות.